

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Eekhofstraat 14 (Ieper, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020A179
Februari 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Wouter Van Goidsenhoven

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	21
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	22
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	23
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	24
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	24
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	29
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	29
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	37
1.5	Synthese	40
2	Bibliografie.....	41

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het HMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 11: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron:Geopunt). ..	22
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	30
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	30
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	32
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto van 1915.	33
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto van 5 juni 1917.....	34

Figuur 23: Duitse luchtfoto genomen op 10 juni 1917 (beeld 7854). Een Duitse luchtfoto-interpretator duidde de ligging van de Britse (rode lijn) en Duitse frontlijn aan. Het plangebied is aangeduid met een rode contour.	35
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto van 15 mei 1918.....	36
Figuur 25: Kartering sporen WO I weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt (Bron: Geopunt)).....	36
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	38
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	38
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	39
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	39

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....16

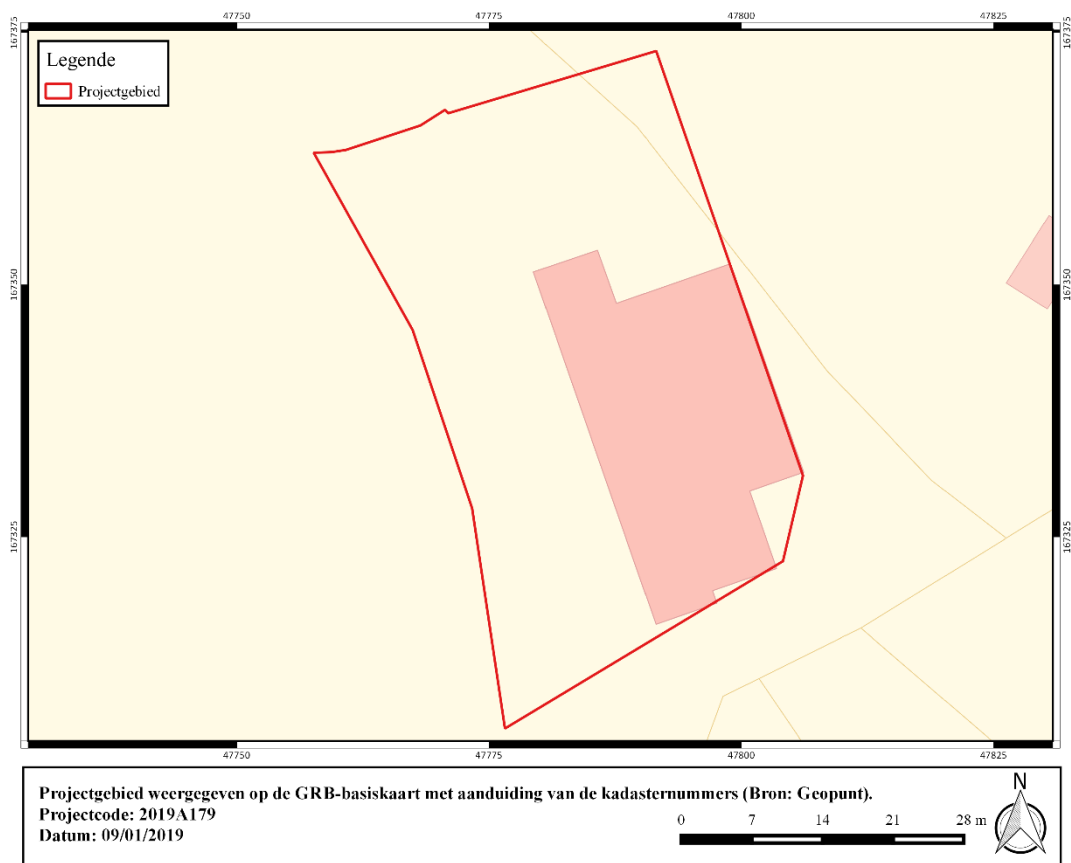
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

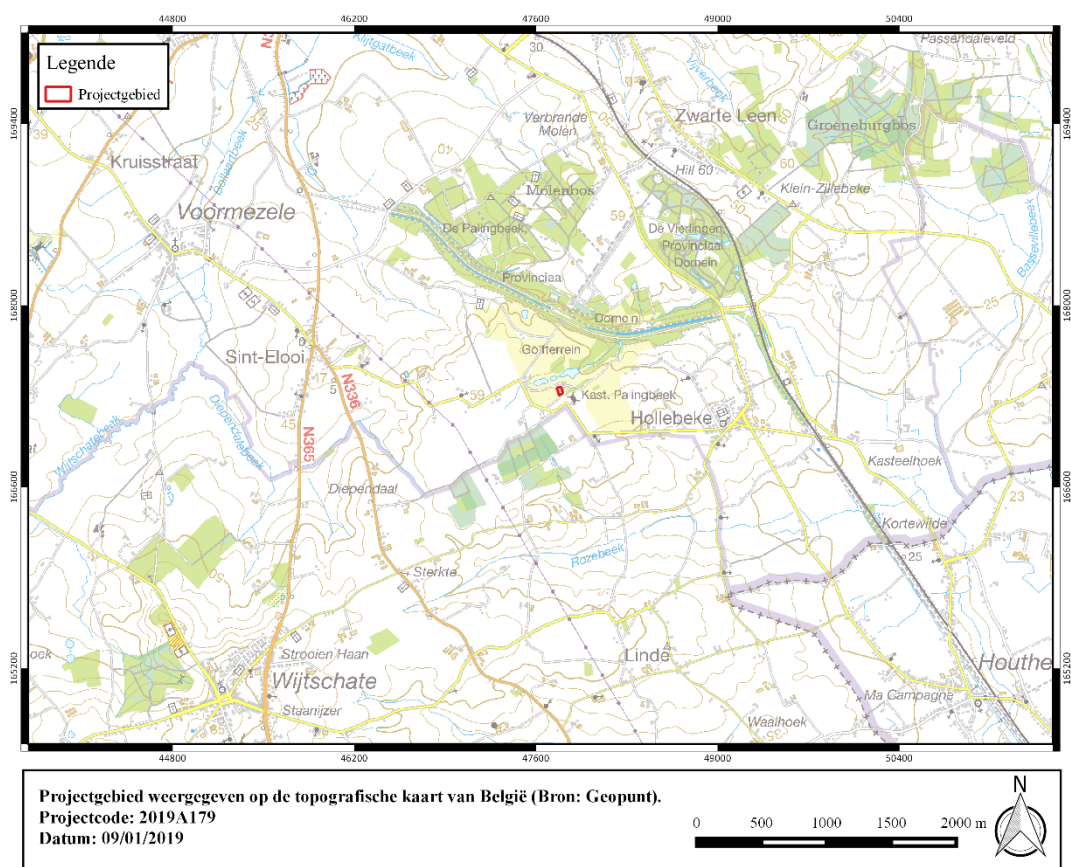
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ieper
	Deelgemeente	Hollebeke/Voormezele
	Postcode	8902
	Adres	Eekhofstraat 14 8902 Ieper
	Toponiem	Eekhofstraat 14
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 47729 Y _{min} = 167304 X _{max} = 47830 Y _{max} = 167375
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ieper, Hollebeke (Afdeling 15), Sectie A, nr. 200 p3 Voormezele (Afdeling 14), Sectie C, nr's 293z, 293v, 200p3 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Simon Verdegem (Ruben Willaert BVBA)	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als golfterrein. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van de geplande werken bedraagt 1813 m², de gecombineerde oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft bedraagt meer dan 3000 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Ieper Eekhofstraat 14 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

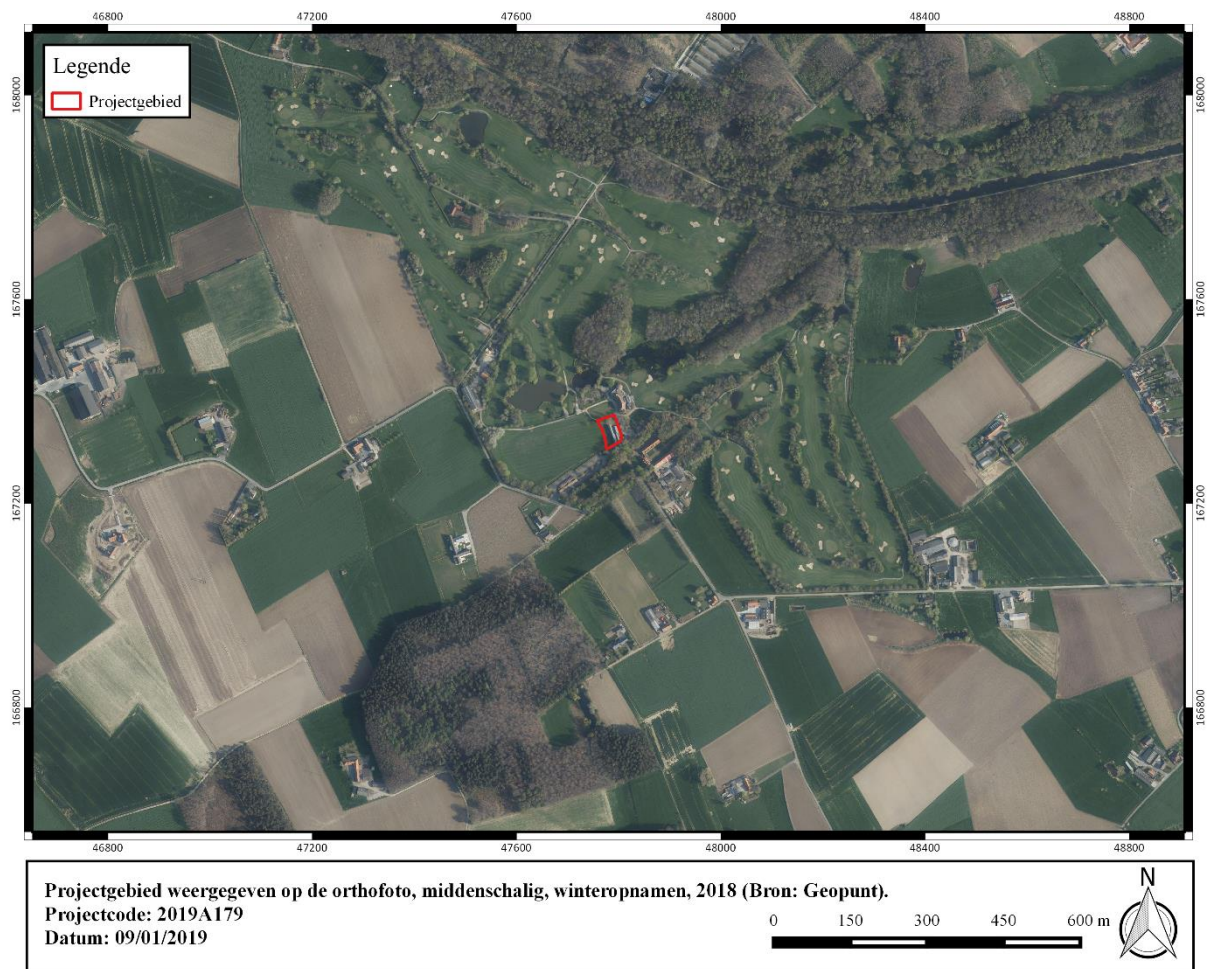
Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Hollebeke/Voormezele, deelgemeentes van Ieper, in de provincie West-Vlaanderen. De dorpskern van Hollebeke situeert zich ca. 1,26 km ten zuidoosten, de dorpskern van Voormezele situeert zich ca. 3,2 km ten noordwesten. Het plangebied maakt deel uit van Golf & Countryclub De Palingbeek, geopend in juli 1992. Ca. 70 meter ten zuiden van het plangebied loopt de Eekhofstraat.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 1813 m². Binnen de projectgrenzen situeert zich een oefengebouw met een oppervlakte van ca. 565 m². Dit gebouw is niet onderkelderd. Ten noorden van dit gebouw is over een oppervlakte van ca. 140 m² verharding aanwezig. In het zuidwestelijk deel van het plangebied situeert zich een smal wandelpad.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant vooreerst de sloop van de bestaande bebouwing en de uitbraak van de bestaande verharding. Na deze sloopwerken wordt een nieuw oefengebouw gerealiseerd. Dit nieuwe gebouw zal een oppervlakte hebben van ca. 616 m². Het gebouw wordt volledig onderkelderd tot een diepte van 4 m-mv, inclusief vloerplaat. Ter hoogte van een liftput zal de uitgraving lokaal nog een halve meter dieper zijn. Een inrit precies ten oosten van de nieuwbouw zal toegang verlenen tot het ondergrondse niveau. De totale oppervlakte van de voorziene kelder, inclusief inrit bedraagt ca. 630 m². Ten oosten van het plangebied wordt over een gecombineerde oppervlakte van ca. 460 m² nieuwe verharding voorzien. Voor de aanleg van deze verharding dient met een bodemingreep rekening gehouden te worden van ca. 50 cm-mv. Het overige deel van het plangebied wordt opnieuw aangelegd als groenzone. Hier wordt een maximale bodemingreep voorzien tot ca. 30 cm-mv.

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandleem en leemstreek
Tertiair	Formatie van Tielt
Quartair	Type 9
Bodemtypes	wLdc
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	54.7 – 55.2 m TAW
Hydrografie	Leiebekken, deelbekken Grensleie.

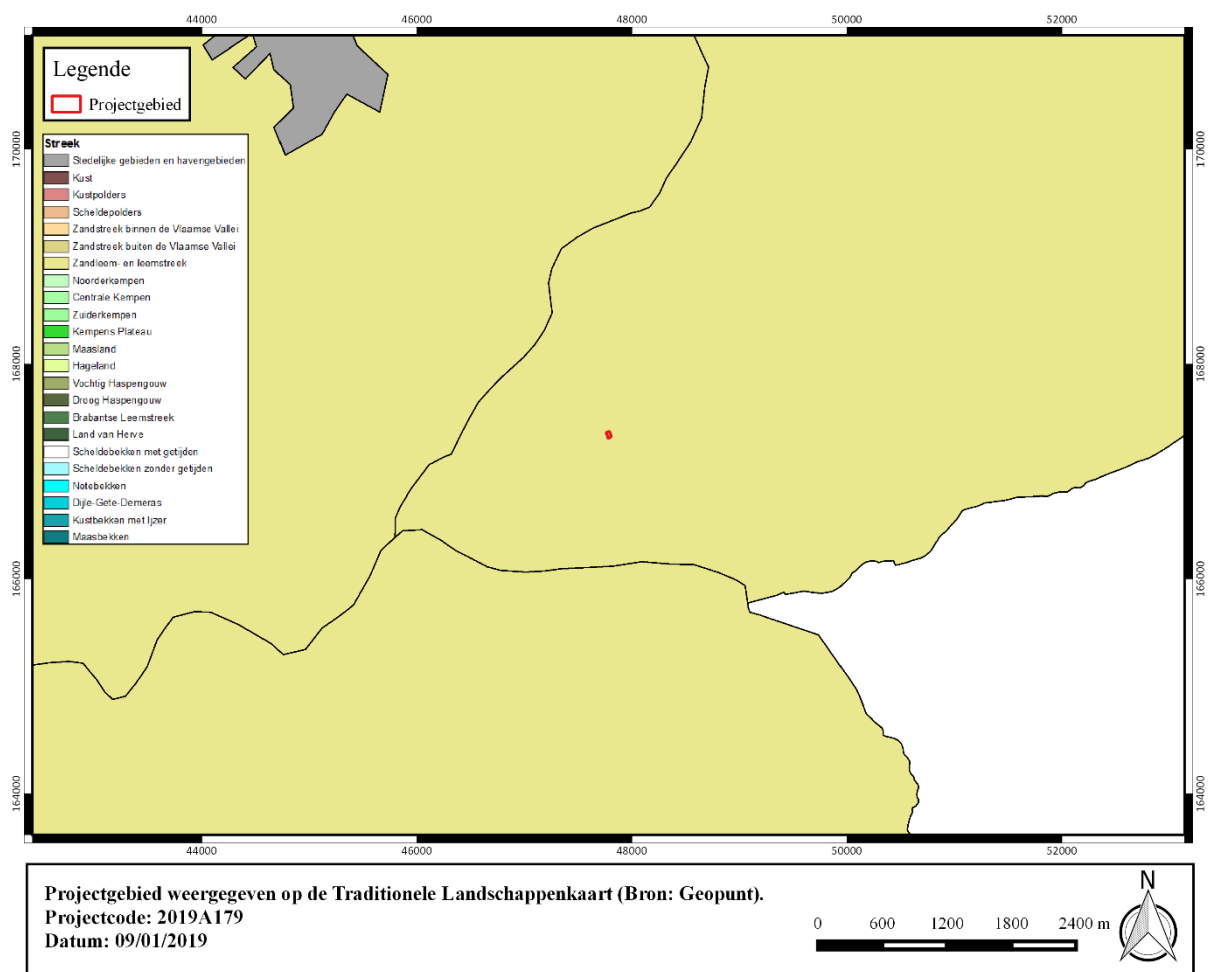
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

Het projectgebied is gelegen op een zuidwest-noordoost georiënteerde heuvelrug lopende van de Vidaigneberg, Rodeberg, Scherpenberg, Monteberg en Kemmelberg tot Wijtschate en verder in noordoostelijke richting via Hollebeke en Zonnebeke tot Passendale. Deze heuvelrug vormt de waterscheiding tussen het bekken van de Leie en het bekken van de Ijzer. De zuidwest-noordoost gerichte kam van Wijtschate tot Passendale heeft een vrij constante hoogte van 60 meter boven de zeespiegel. Op enige afstand ten noorden van het onderzoeksgebied loopt het kanaal Ieper-Komen, ten zuiden stroomt de Rozenmeersbeek oostwaarts richting het complex van de Palingbeek/Gaverbeek/Korte Keerbeek. Op het DHMV is te zien dat het plangebied zich iets ten zuiden van een oude vallei bevindt.

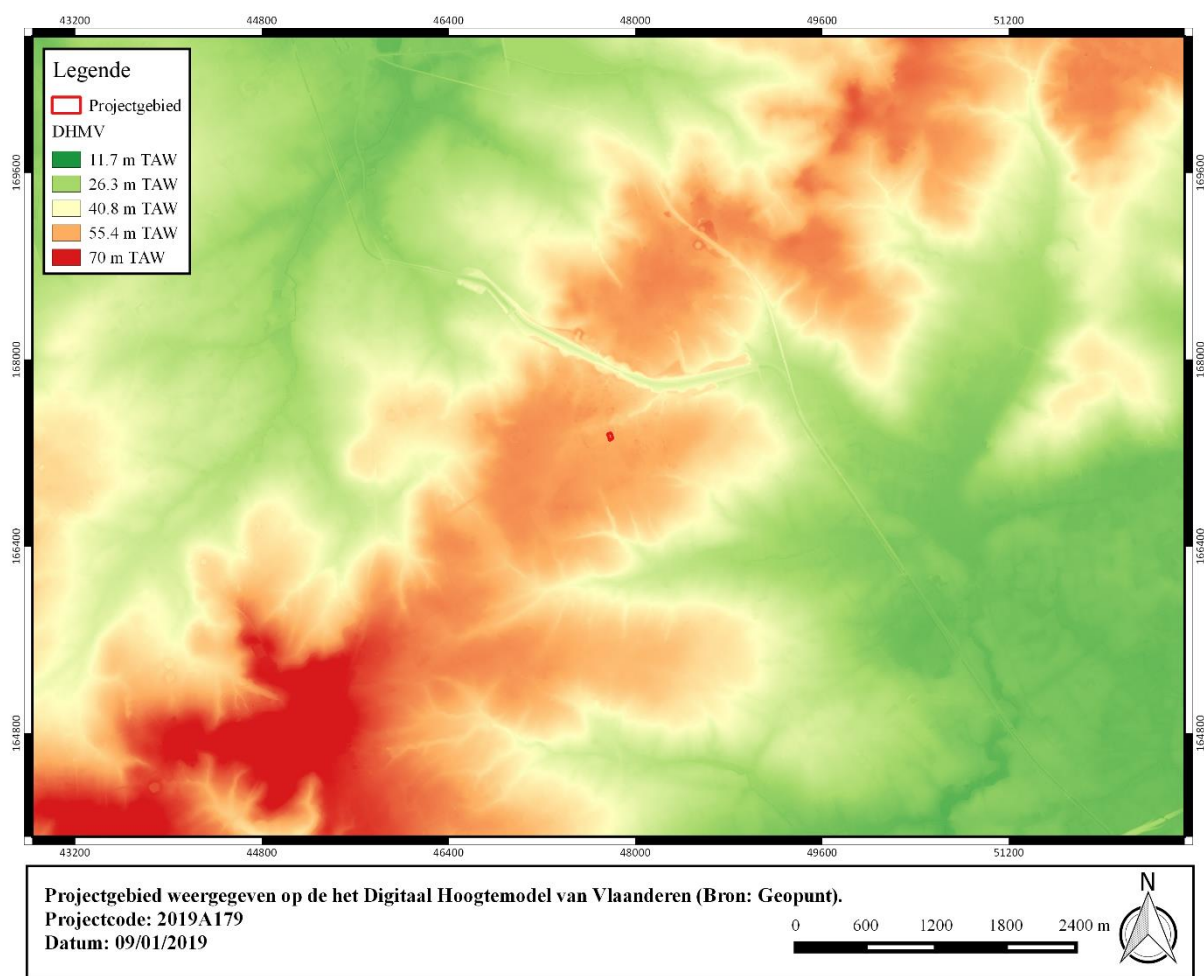
Het plangebied zelf is gelegen op de top van deze heuvelrug op een hoogte van ca. 54.7 – 55.2 m TAW. Het plangebied helt licht af in westelijke richting. Precies ten westen van het plangebied is een circulaire iets lager gelegen zone waar te nemen. Het lichte reliëfverschil in de omgeving van het plangebied is vermoedelijk te wijten aan kunstmatige glooiingen die zijn gerealiseerd in functie van het golfterrein.

Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Leiebekken, deelbekken Grensleie.

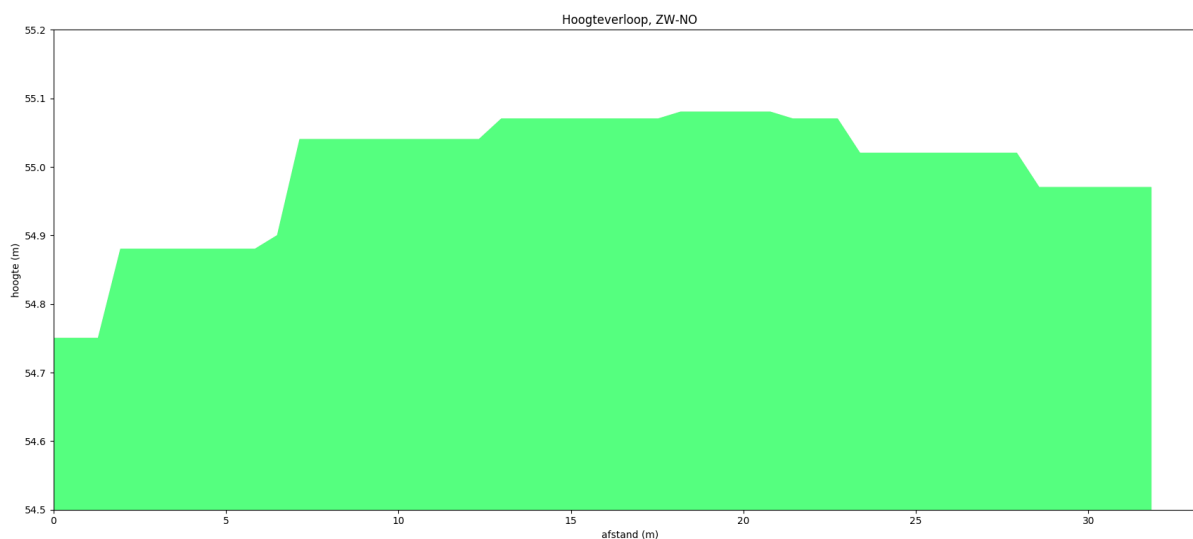

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

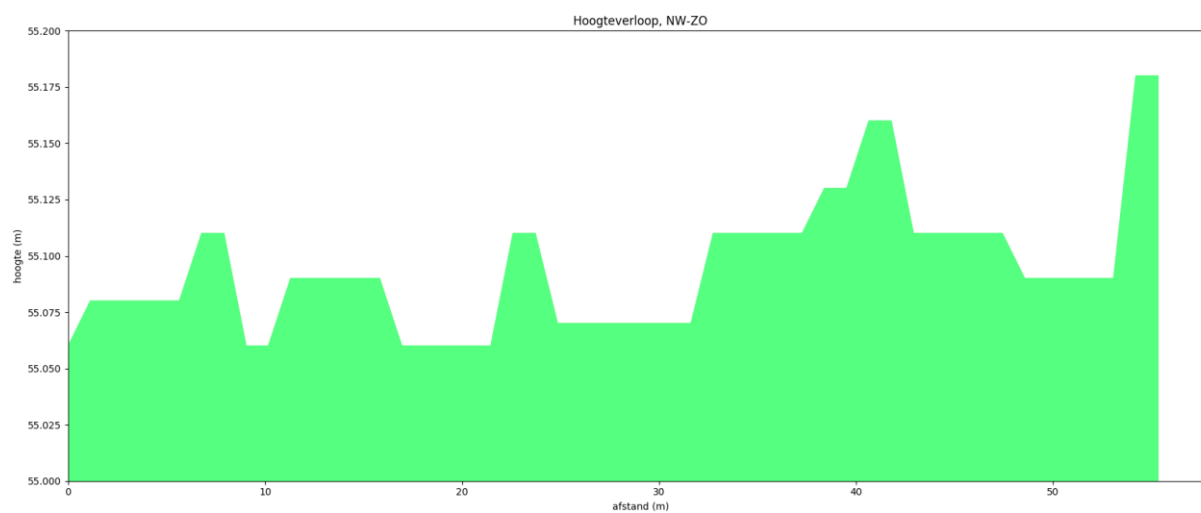

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

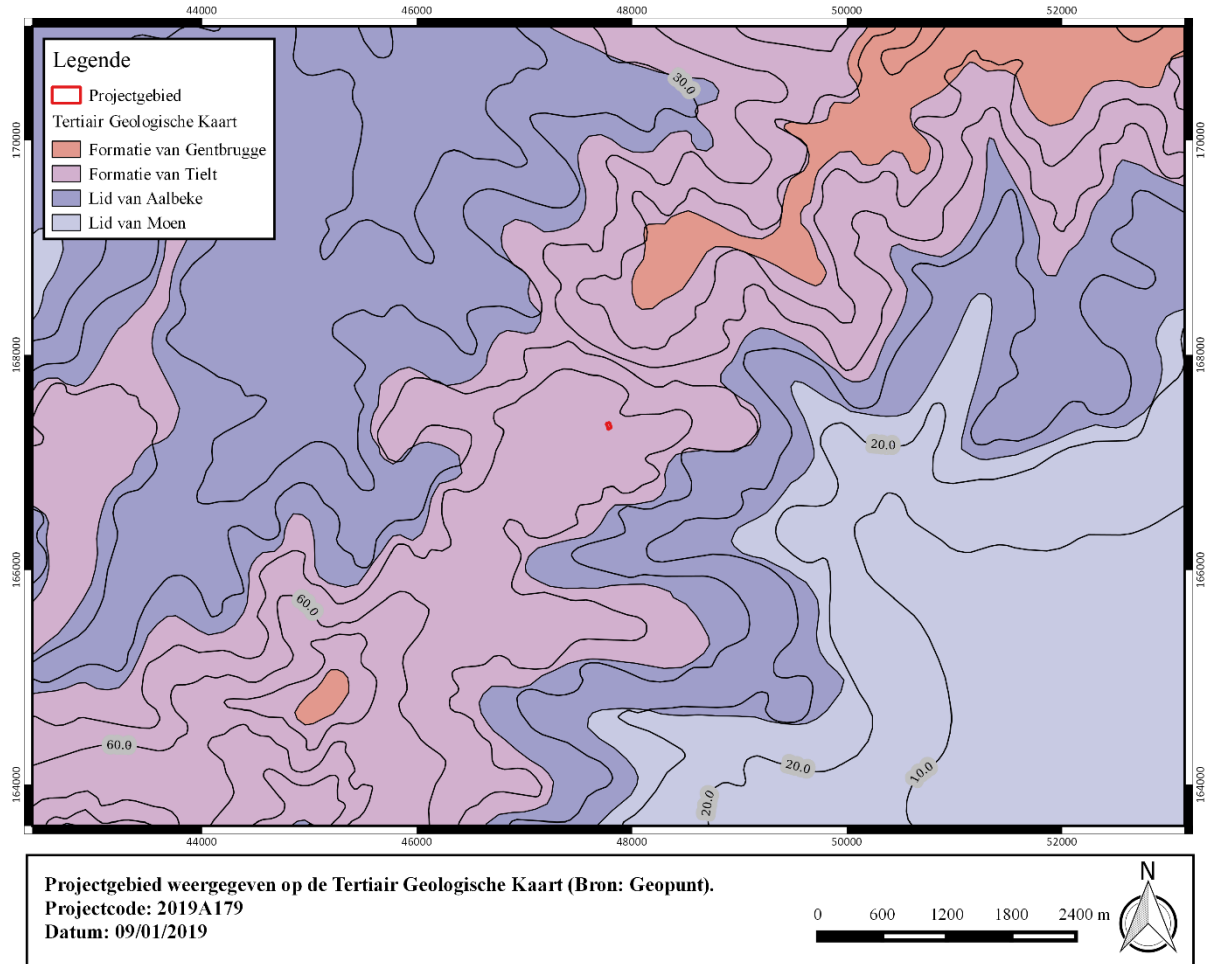
Figuur 10: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

Figuur 11: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in de Formatie van Tielt. Deze formatie bestaat uit ondiep marien zeer fijn zand dat naar onderen toe overgaat in een zeer-fijnzandige grove silt. Deze sedimenten werden afgezet tijdens het Ieperiaan (56,0 Ma - 47,8 Ma). De formatie wordt van boven naar onder (en van jong naar oud) onderverdeeld in het Lid van Egem en het Lid van Kortemark.

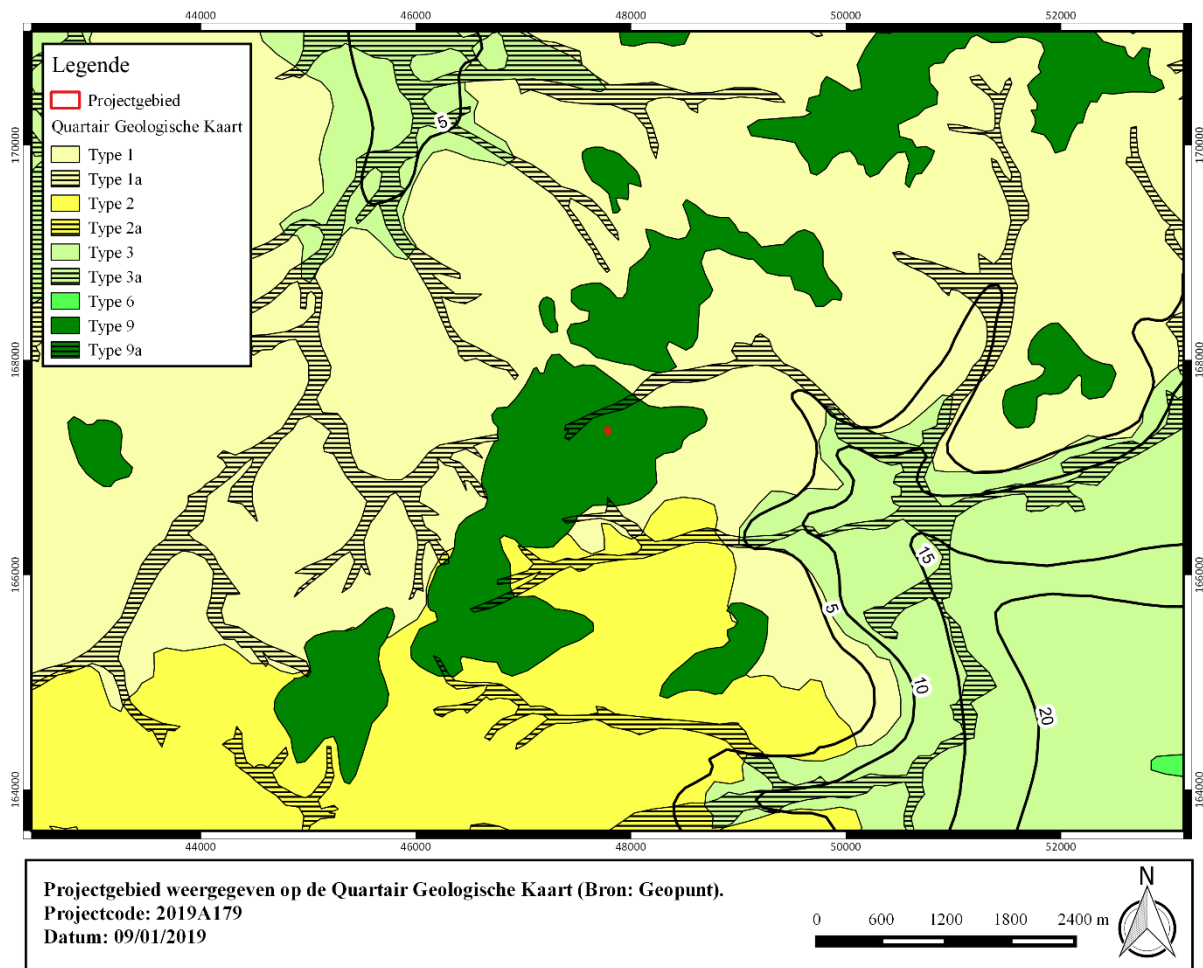

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

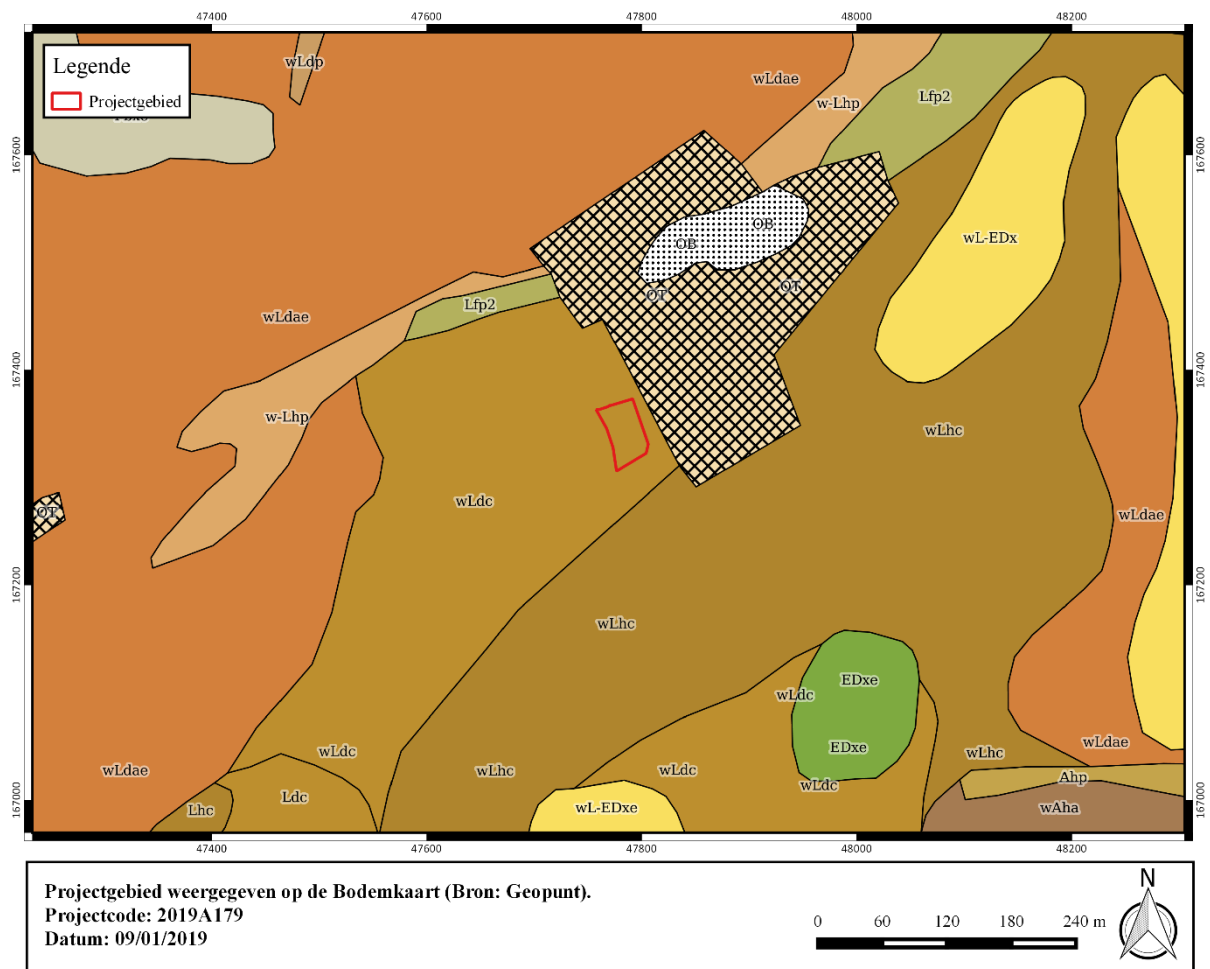
Het **Quartair Type 9** bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Vroeg-Pleistoceen en het Midden-Pleistoceen waarbij het onderste deel behoort tot het Tertiair. De top bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen bestaande uit zand tot zandleem. Deze afzetting kan hellingsafzettingen bevatten van het Quartair en kan lokaal afwezig zijn.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron:Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **wLdc** is een matig natte, matig gleyige zandleembodem met klei-zand op geringe diepte (ondieper dan 75 cm). Dit bodemtype heeft een sterk gevlekte textuur (bij lemige sedimenten), verbrokkelde textuur B horizon (bij zandige sedimenten). De Lda en Ldc series zijn matig natte, matig gleyige zandleemgronden met donker grijsbruine bouwvoor. Onder de Ap komt een bleekbruin uitgeloopte horizon voor die aan de kontaktzone met de textuur B zwakke roestverschijnselen vertoont. Bij Ldc is de textuur B verbrokkeld, sterk gevlekt en door oxydo-reductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken doorweven. Soms wordt het materiaal zwaarder of zandiger in de diepte. Heel dikwijls komt op wisselende diepte het Tertiair substraat voor. Boven het klei- of klei-zandsubstraat komt veelal een roestige band voor ten gevolge van het stagnerend water. Roestverschijnselen beginnen globaal in het bovenste deel van de textuur B.

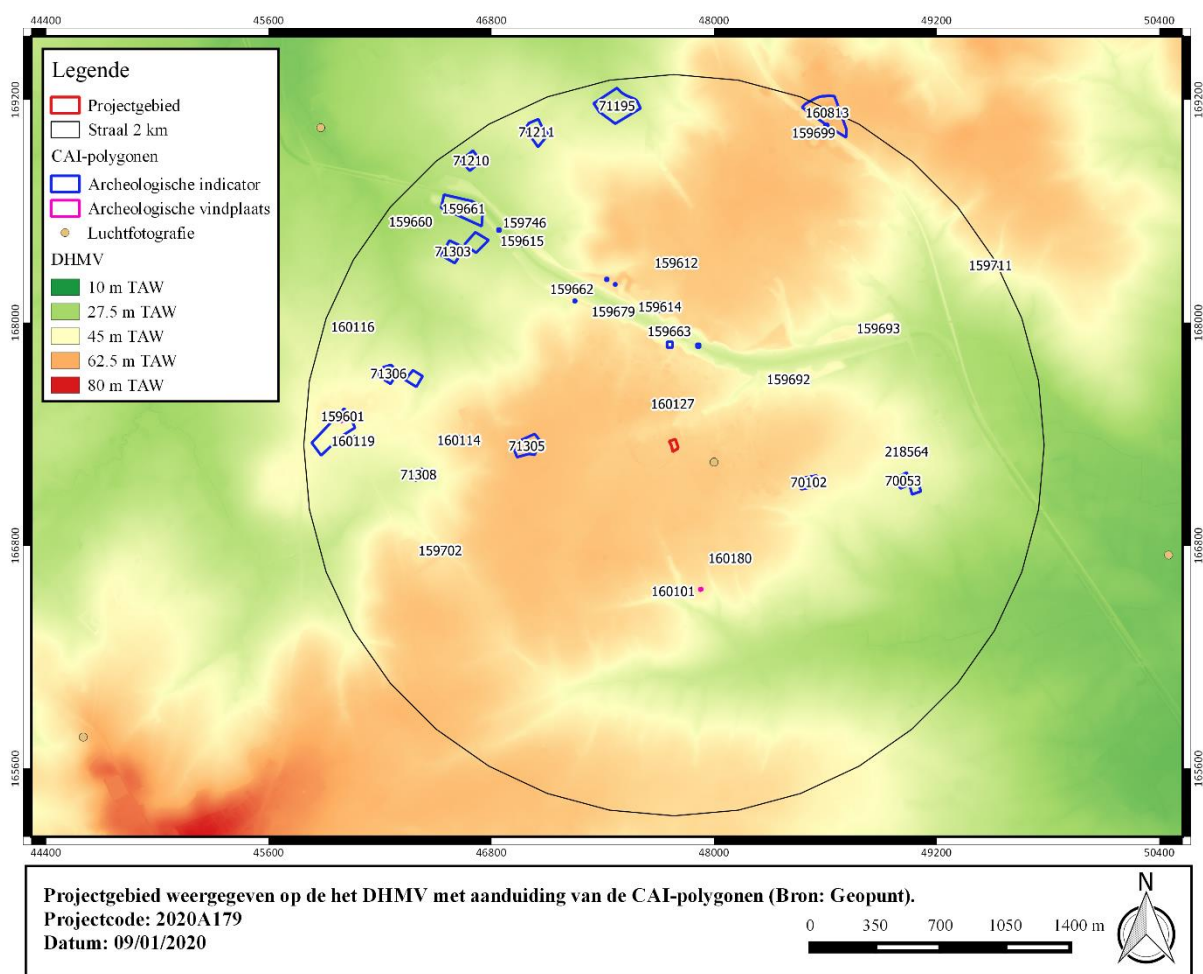
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

In de ruime omgeving zijn gekende archeologische sites op het kaartblad van de CAI relatief schaars. Enerzijds weerspiegelt dit het rurale karakter van de omgeving en een gebrek aan onderzoek in het verleden, anderzijds moet er op gewezen worden dat recenter onderzoek niet is opgenomen in de CAI. De gekende waarden reflecteren voornamelijk de trefkans inzake archeologisch erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog. Dit betreft zowel resten aangesneden door middel van archeologisch onderzoek en toevalsvondsten maar ook een groot aantal indicatoren van defensieve en logistieke infrastructuur op militaire kaarten. Daarnaast zijn op basis van historische kaarten ook een veelvoud aan laatmiddeleeuwse omwalde hoeves gekend.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het Dhmv met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

150762	Opgraving (1993); NK: 15 meter WO I: Dug-out met een slaappleats voor geallieerden. De gang is minstens 50 meter lang en bestaat uit minstens 3 toegangstrappen en een verbindingsgang ter hoogte van één trap.
159601	Mechanische prospectie (2012); NK: 15 meter

	WO I: - 4 loopgraven, o.a. plankenbodem op ingeheide paaltjes, o.a. verticale planken en verticale wandplanken - zware plankenvloer van een shelter, die een voltreffer heeft gekregen. Hiermee zijn fel verhakkelde menselijke resten geassocieerd - plafond van een subway (ondergrondse verbindingssloopgraaf) - ingegraven ijzeren profiel met telefoondraad Bron: Verboven H. (red.) 2012, Syntheserapport over de aanpak, methodiek, resultaten en aanbevelingen van het WO I erfgoed onderzoek, Intern Rapport Onroerend Erfgoed, Brussel.
159612	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter WO I: sleuf 1 - loopgraaf met 3 houten planken op de bodem (2 fasen?), aanwijzingen voor beplanking van wanden. Onder de plankenbodem is een greppel uitgegraven. - greppel --> mogelijk primitieve loopgraaf uit het begin van de oorlog (Slag bij Mesen, februari 1914) - sterk verstoorde structuur met o.m. omgevallen vlechtwerkwand, planken en balken ex situ, zwijnenstaarten, zandzakken en ander materiaal in vulling. Vermoedelijk betreft het een shelter en aansluitende loopgraaf. Sleuf 2: eenvoudige loopgraaf, zonder versteviging - brede ondiepe structuur; mogelijk ingegraven verbindingsweg of smalspoor. Draagbaar kacheltje Bron: Dewilde M., Wyffels F. 2013: De sporen van de 'Groote' Oorlog archeologisch onderzocht. Proefsleuvenonderzoek in de Palingbeek (Molenbosstraat, Ieper- Zillebeke), Intern aOE-rapport, Brussel.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

70053	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
70099	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
70102	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71195	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: abdij
71210	Indicator cartografie; NK:150 meter

	Late middeleeuwen: site met walgracht
71211	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71303	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71304	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71305	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71306	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71307	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
71308	Indicator cartografie; NK:150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
159660	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159661	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: 4 toegangen tot deep dugouts; mogelijk behoren ze tot dezelfde constructie. Eén van de toegangen wordt aangegeven als 'Spoilbank Abel'.
159662	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159663	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159664	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159677	Indicator cartografie; NK: 15 meter

	WO I: deep dug-outs
159679	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159692	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159693	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159697	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159699	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159700	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159702	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159711	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159732	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159745	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
159746	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
160101	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
160114	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs

160116	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
160118	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
160119	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
160127	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
160180	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: deep dug-outs
160813	Indicator cartografie; NK: 15 meter WO I: Brits tunnelsysteem

Toevalsvondst

159614	Toevalsvondst (2006); NK: 15 meter WO I: trappenconstructie; in verband te brengen met deep dug-out Iron Bridge Tunnel??
159615	Toevalsvondst; NK: 15 meter WO I: een verzakking wijst op de aanwezigheid van een ondergrondse structuur. Deep dug-out?

Geofysisch onderzoek

160077	Geofysisch onderzoek; NK: 15 meter WO I: communicatieloopgraven en bomkraters
--------	--

Metaaldetectie

218564	Metaaldetectie (2018); NK: 15 meter Nieuwe tijd: munt Napoleon III
--------	---

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Archeologisch onderzoek in het verleden kon tot op vandaag geen oude menselijke aanwezigheid in de regio Hollebeke:Voormezele vaststellen. Zoals gesteld reflecteert dit gebrek aan archeologische kennis allicht eerder een gebrek aan archeologisch onderzoek dan de historische realiteit. De landschappelijke ligging ter hoogte van een heuvelrug moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben gedurende zowel de steentijden, metaaltijden als Romeinse periode.

De eerste vermelding van Hollebeke is als Holebeca in 1185. Etymologisch is deze plaatsnaam te verklaren als beek in een ravijn. Feodaal was Hollebeke afhankelijk van de Zaal van Ieper.

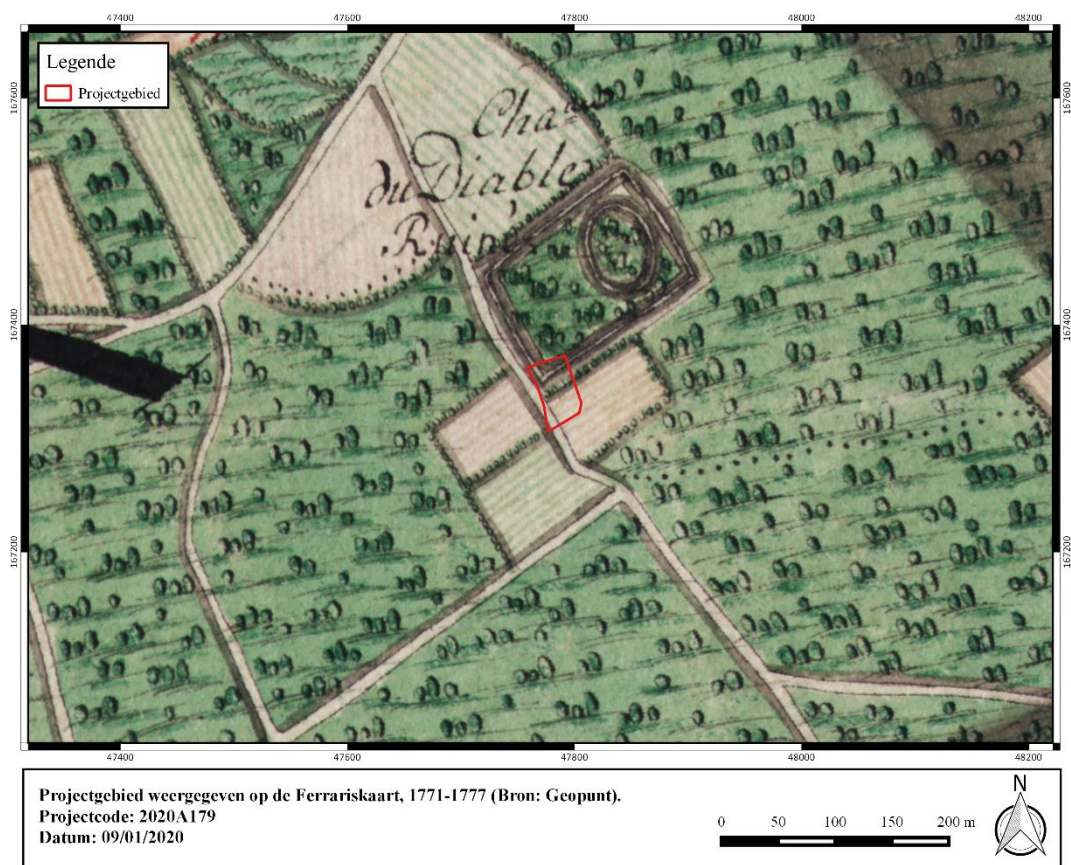
De oudste vermelding van Voormezele is reeds in 961 als Formesela, waarschijnlijk afgeleid van de persoonsnaam Frumo + sale (nederzetting). De heerlijkheid Voormezele had aanzienlijke inkomsten en was een leen tevens afhankelijk van de zaal van Ieper, met lage, middelbare en hoge rechtsmacht, een baljuw en zeven schepenen.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

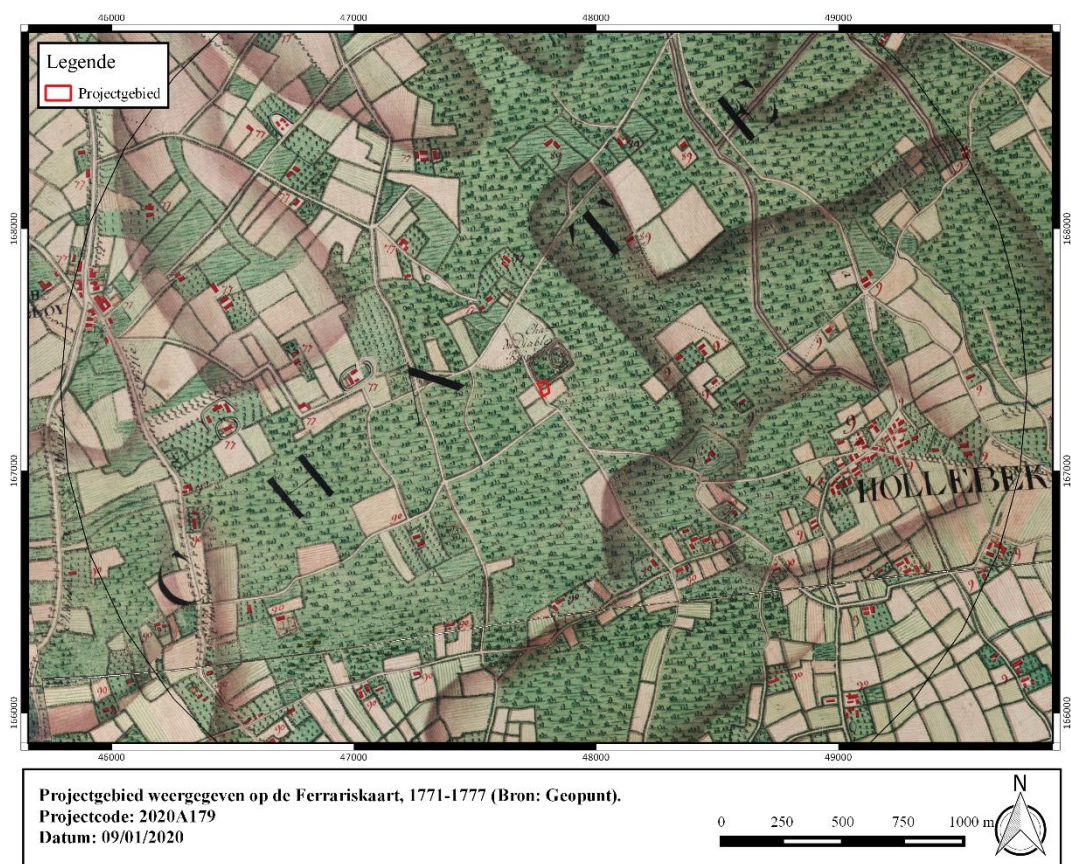
De Ferrariskaart karteert het noordelijk deel van het plangebied ter hoogte van de ruïnes van het Chateau du Diable of Duivelskasteel. Dit middeleeuws kasteel heeft een circulaire gracht die door een rechthoekige gracht is omgeven. Rondom het kasteel situeert zich een uitgestrekt bosgebied. Het zuidelijk deel van het plangebied is echter gekarteerd als akker. Mogelijk wordt het westelijk deel van de onderzoekzone aangesneden door een weg. Deze weg, die een verbinding vormde tussen de Eekhofstraat en de Palingbeekstraat, is op heden verdwenen.

Op de 19-eeuwse kaarten zijn de ruïnes van het kasteel niet langer weergegeven. In de eerste helft van de 19^e eeuw bouwde Maximilien de Neckere uit Ieper op de Duivelshoek een nieuw kasteel. Dit gebouw met symmetrisch grondplan is weergegeven op de Vandermaelenkaart. In de tweede helft van de 19^e eeuw kocht de familie August Mahieu-Ferry het kasteel als zomerredisentie aan. In 1901 werd het afgebroken en herbouwd in de pompeuse stijl van het tweede keizerrijk. Het kasteel kreeg de naam Palingbeek en omvatte naast het kasteel een jachtpaviljoen, de kasteelhoeve met stallen, drie portiershuizen en een prachtig aangelegd park. De 19^e-eeuwse cartografische bronnen geven geen bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Het westelijk deel van het plangebied wordt mogelijk aansneden door een wegenis.

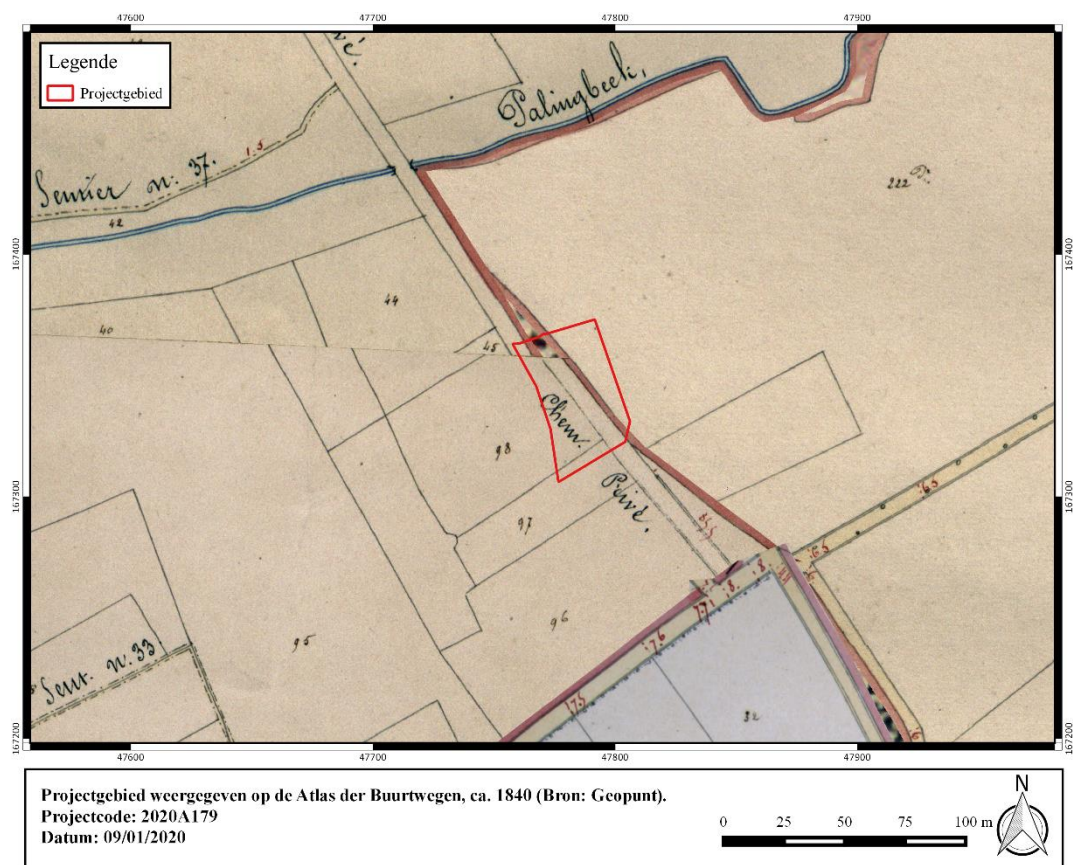

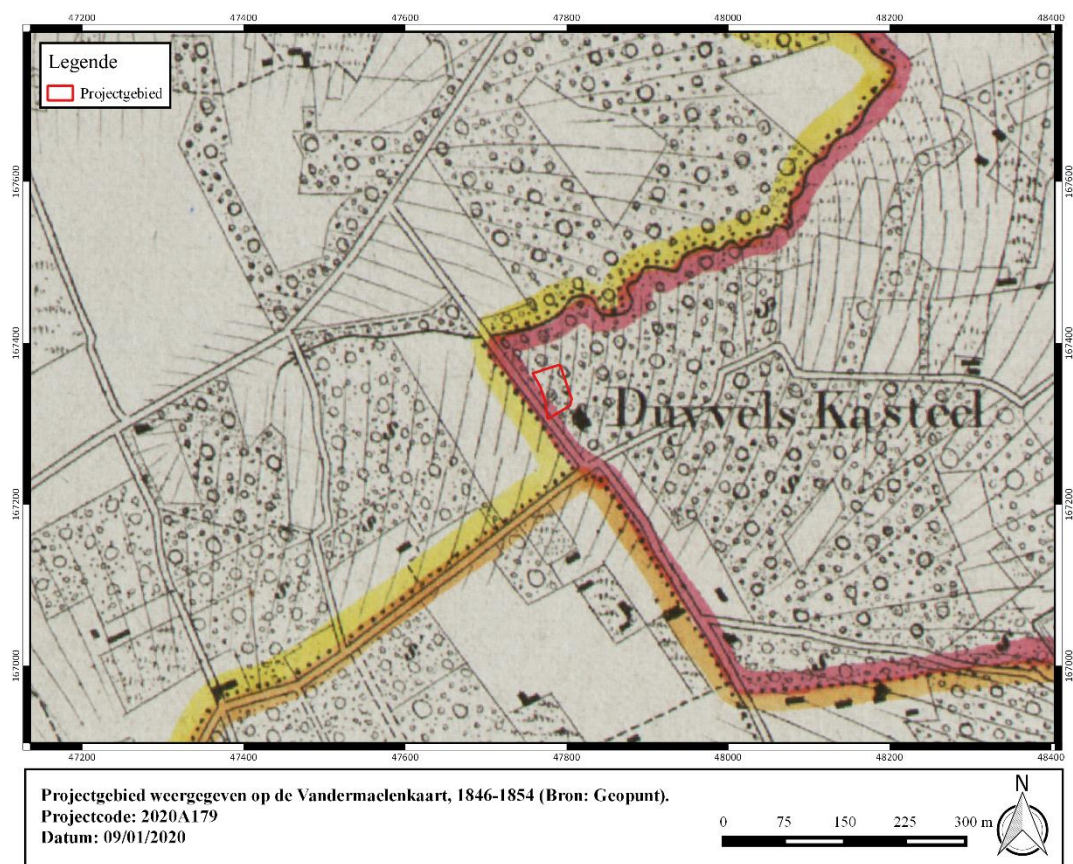
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

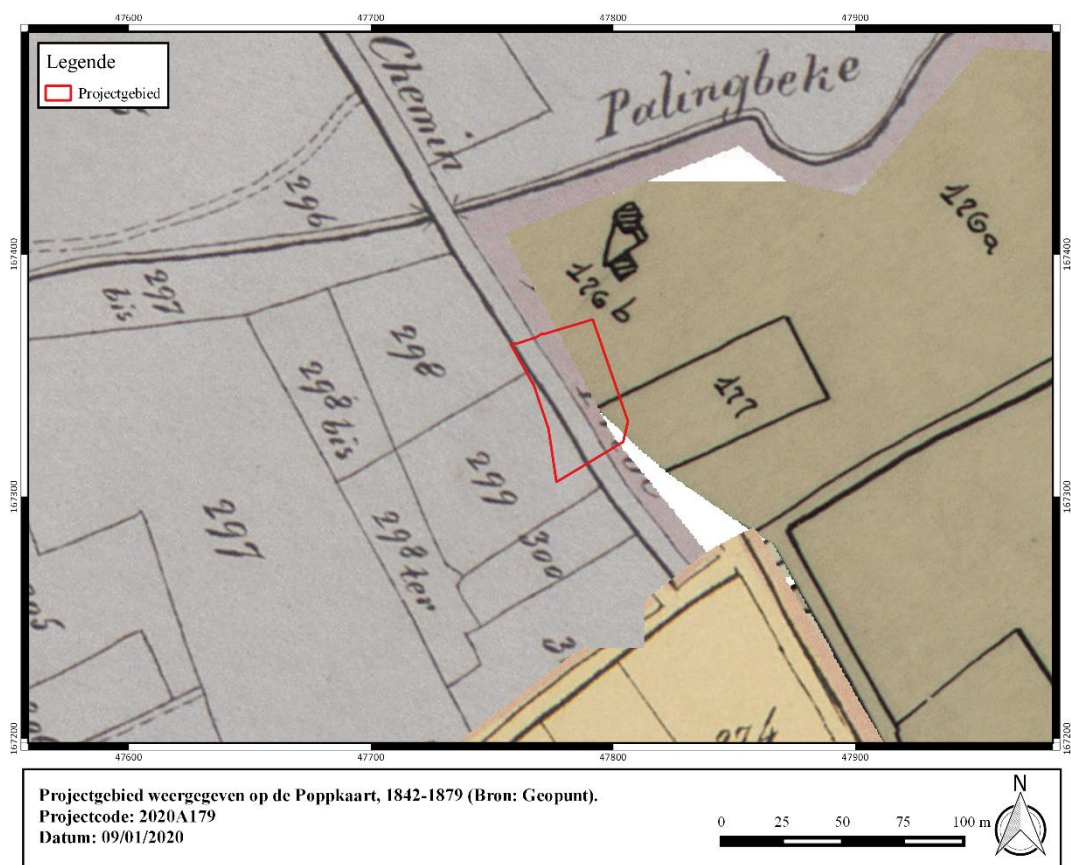

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

WO I

In het verleden is reeds een alomvattende WO I-studie gemaakt voor het gehele golfsterrein door Dr. Birger Stichelbaut. Het huidige plangebied valt binnen deze ruime zone. Omdat de projectzone van de opgemaakte studie veel ruimer was is het huidig plangebied niet in detail besproken. Desalniettemin zijn de WO I-sporen binnen het plangebied die aan het licht kwamen door de luchtfotografische studie wel reeds gekarteerd. Hieronder worden de relevante gegevens voor het huidige plangebied samengevat.

Na de eerste Slag bij Ieper sloeg de bewegingsoorlog om in een patstelling in de loopgraven in de Westhoek en kwam het front in een wijde boog rondom Ieper te liggen. Beide partijen zagen al snel het strategisch belang van de heuvelrug Mesen-Wijtschate in. Aan het begin van de Eerste Slag bij Ieper werden de linies tussen Hollebeke en Mesen bezet door de 2^e Cavaleriedivisie, dewelke op 30 oktober werden afgelost door Franse eenheden. De volgende dagen woedt de strijd voornamelijk op het Geluveld-plateau maar daarin komt verandering op 3 november wanneer de Fransen een offensief lanceren op de Duitsers. Op 5 november gaat het offensief verder, nu voornamelijk gericht op de herovering van Mesen. Ook de Duitsers hernemen hun offensief en slagen erin de Franse troepen terug te drijven tot Sint-Elooi. In deze periode komt het plangebied volop binnen het strijdtoneel te liggen. Op 7 november worden de Fransen teruggedrongen tot Eikhof hoeve, nabij het plangebied. Op 8 november volgen vanuit het kasteelpark van Hollebeke opnieuw zware Duitse aanvallen op de Franse linie bij Eikhof hoeve. Tegen 22 november kwam de Eerste Slag bij Ieper ten einde. Gezien de zware gevechten die in deze zone werden geleverd door Franse en Duitse troepen is het niet ondenkbaar dat menselijke resten van gesneuvelde soldaten aangetroffen kunnen worden binnen het plangebied.

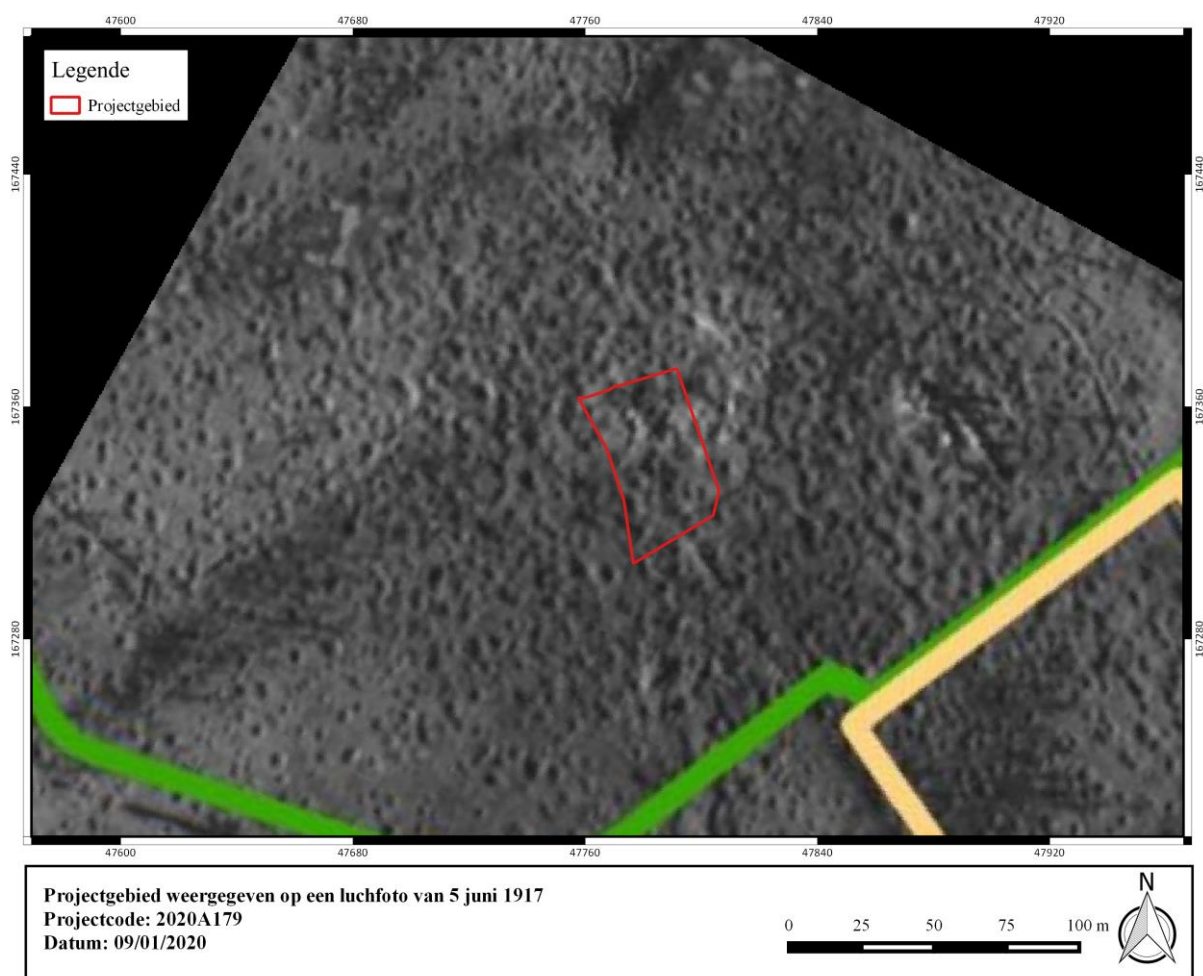
Op luchtfoto's is te zien dat de frontlijn zich precies ten westen van het plangebied situeert. Het projectgebied zelf is aldus gelegen binnen de Duitse sector. De luchtfoto van februari 1915 geeft geen WO I-structuren weer binnen de projectgrenzen. Het noordelijk en oostelijk deel van het plangebied snijden wel twee gebouwen aan. Op topografische kaarten worden deze gebouwen aangeduid als stallen. Deze bebouwing betreft dus vermoedelijk de stallen die in het begin van de 20^e eeuw zijn aangelegd als onderdeel van het vernieuwde kasteel Palingbeek.

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto van 1915.

In de aanloop naar de Mesenslag (7 juni 1917) neemt de intensiteit van de beschietingen overal in de zuidelijke sector van de Ieperboog toe. De volledige Duitse frontlijn krijgt het zwaar te verduren onder de Britse beschietingen. Onderstaande foto toont de toestand van het plangebied net voor de Mesenslag. Het terrein is herschapen tot een kraterlandschap.

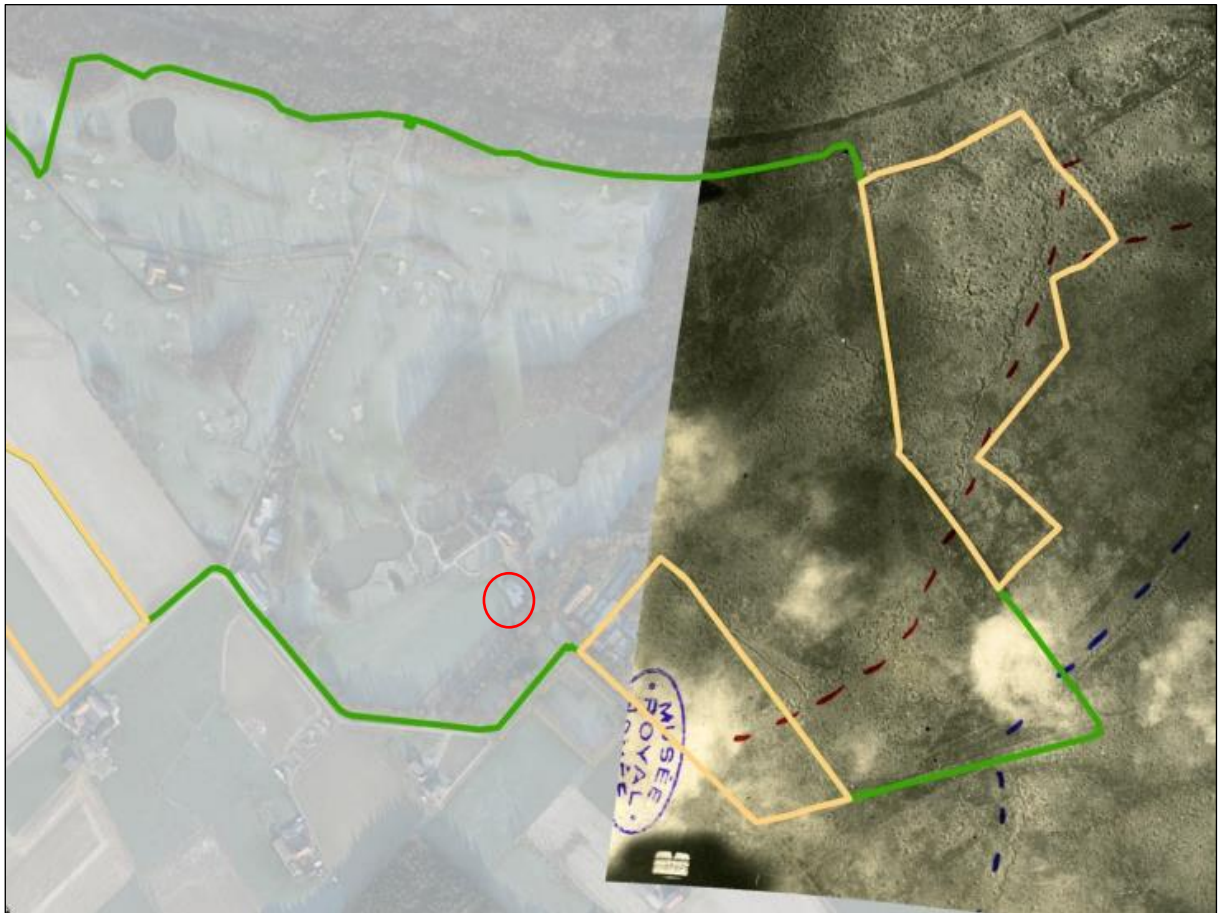

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto van 5 juni 1917

Al sinds 1916 waren de Britten bezig met het plannen van een groot offensief om de strategisch gelegen heuvelrug tussen Mesen en Wijtschate die de Duitsers sinds de eerste Slag bij Ieper in handen hadden te heroveren. In alle stilte werden de Duitse stellingen tussen Ploegsteert in het zuiden en Hill 60 in het noorden ondermijnd. In de vroege ochtend van 7 juni 1917 werden 19 diepe mijnen simultaan tot ontploffing gebracht onder de Duitse stellingen. Het projectgebied bevindt zich tussen de mijnen bij Hill 60 en Sint-Elooi, op de terreinen van de golf zelf werden geen ondergrondse mijnen tot ontploffing gebracht. Meteen na de ontploffing werd de aanval ingezet in en van zodra de Duitse frontloopgraven veroverd werden werd gestart met het graven van verbindingsloopgraven om de frontsystemen met elkaar in verbinding te brengen.

De mijnenlag bij Mesen was in se een voorbereidende actie op een groter offensief dat gericht was op Passendale. De Derde Slag bij Ieper (31 juli tot 10 november 1917) barste los op 31 juli 1917 en het front schoof langzaam verder oostwaarts op. Het projectgebied komt op die manier nog dieper in het geallieerde achterland te liggen en is er weinig bijkomende activiteit te bespeuren op de luchtfoto's. Het plangebied komt na de mijnenlag binnen de Britse sector te liggen.

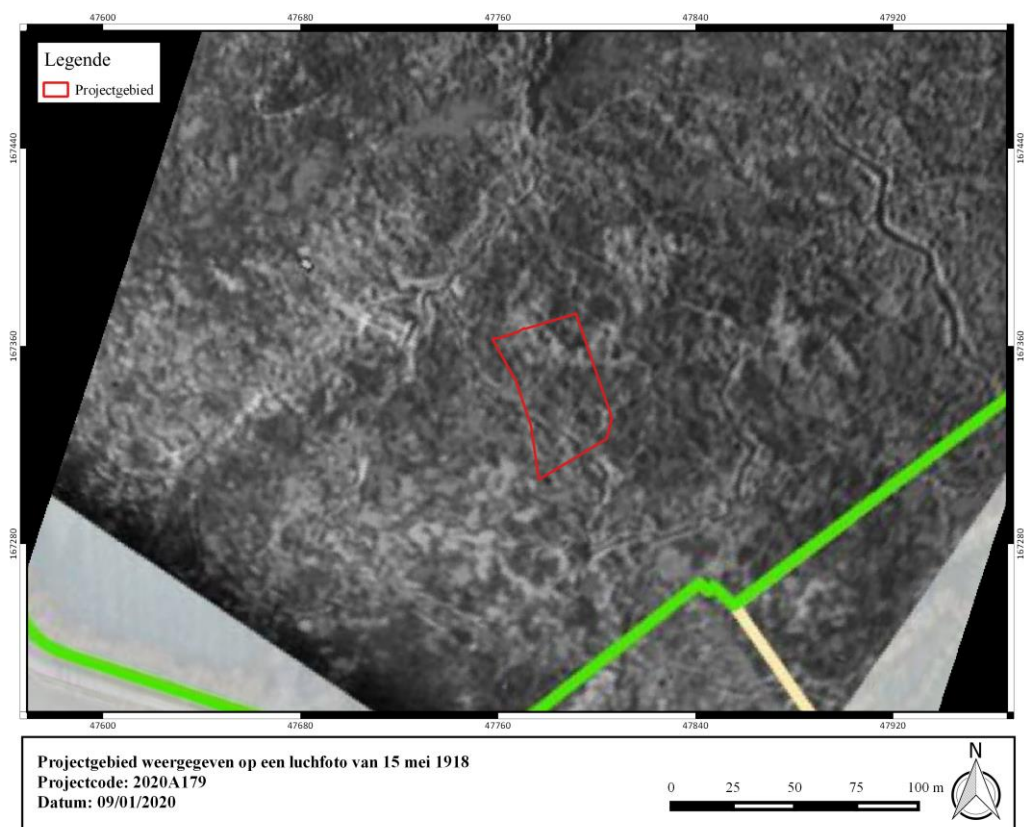

Figuur 23: Duitse luchtfoto genomen op 10 juni 1917 (beeld 7854). Een Duitse luchtfoto-interpreterator duidde de ligging van de Britse (rode lijn) en Duitse frontlijn aan. Het plangebied is aangeduid met een rode contour.

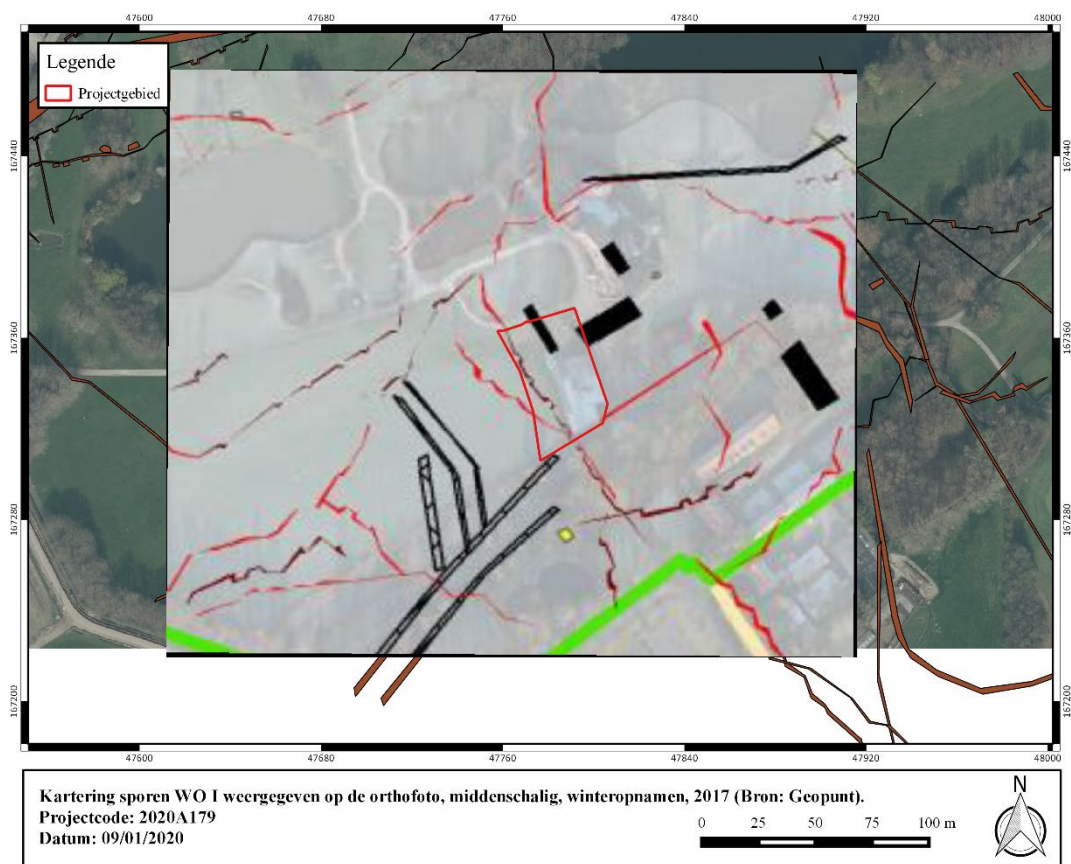
Door de Russische Revolutie en de val van het Russische leger krijgt Duitsland eind 1917 maar met één front meer te maken. Als gevolg hiervan komen grote hoeveelheden troepen vrij en plannen de Duitsers een offensief om nogmaals te proberen de kanaalhaven te bereiken. Op 9 april begint in Vlaanderen Operatie Georgette onder leiding van Ludendorff en reeds op 10 april wordt gevochten in de regio van White Chateau. Net na de middag van voert de Duitse 27ste Brigade een aanval uit die afgeslaan wordt door de 11th Royal Scots. Tijdens een tweede aanval slagen ze erin op te rukken tot voorbij de stallen van White Chateau. Vanaf 12 april trekken de Britten een groot deel van hun troepen terug uit de volledige Ieperboog en houden ze slechts enkele voorposten bezet. In één keer wordt het terrein vrijgegeven dat veroverd werd tijdens de Derde Slag bij Ieper. In de volgende dagen schoven de Duitsers verder op en veroverden ze – opnieuw – de heuvelrug bij Wijtschate en Mesen. Het Lenteoffensief loopt in West-Vlaanderen eind april vast in de militaire infrastructuur van het geallieerde achterland van het jaar voordien. Het studiegebied valt dus midden april volledig in Duitse handen, de loopgraven die nog in goede staat waren blijven in gebruik door de Duitsers.

Op een luchtfoto van 1918 zijn in het westelijk deel van het plangebied twee loopgraven waar te nemen die samenkomen in het zuidelijk deel van het plangebied. Binnen de projectgrenzen bestaan de gekarteerde sporen dus uit twee loopgraven die samenkomen in het westelijk deel van het plangebied en civiele gebouwen in het noordelijk en oostelijk deel van het plangebied. Deze civiele gebouwen betreffen de 20^e-eeuwse stallen van het kasteel Palingbeek.

Zie bijlage – luchtfotografische studie voor de volledige studie.

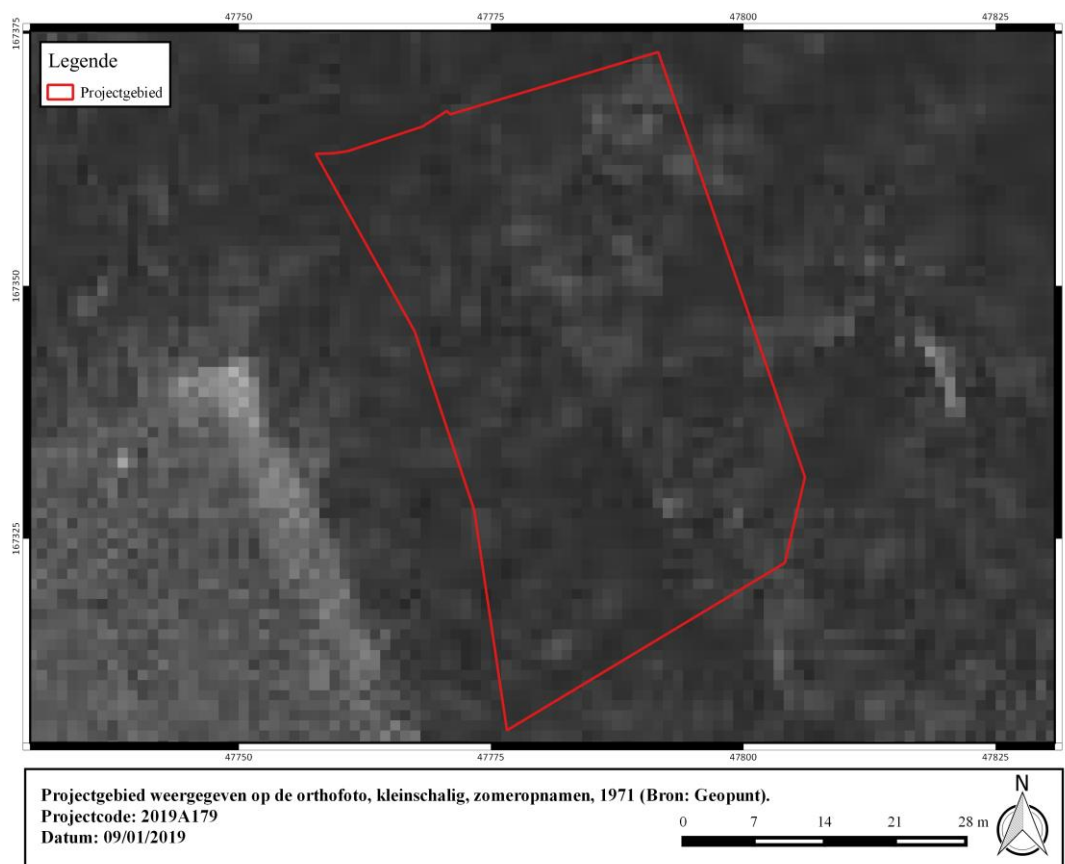
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto van 15 mei 1918

Figuur 25: Kartering sporen WO I weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt (Bron: Geopunt)).

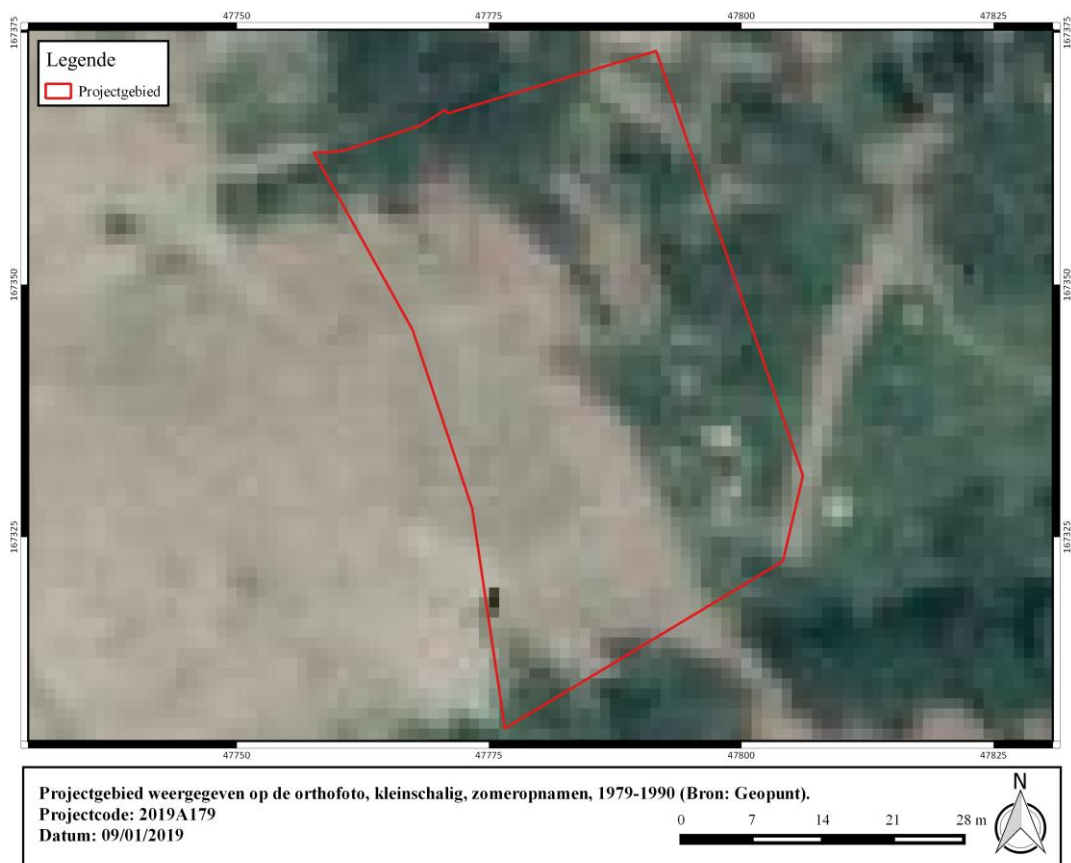
1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een duidelijke evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. De luchtopnames van 1971 en 1979-1990 geven bebouwing weer in het noordoostelijk deel van het plangebied. Het westelijk deel van het terrein is vermoedelijk in gebruik als akker, het oostelijk deel als grasland. Langsheen de oostzijde van het plangebied lijken een aantal paadjes aanwezig al kan dit door de beperkte zichtbaarheid van de orthofoto's niet met zekerheid gesteld worden. Vanaf de orthofoto van 2000 is het gebouw in het noordoostelijk deel van het plangebied verdwenen en is centraal binnen de projectgrenzen een nieuw gebouw tot ontwikkeling gekomen. Dit gebouw betreft een oefengebouw met een oppervlakte van ca. 565 m². Ten noorden van dit gebouw is over een oppervlakte van ca. 140 m² verharding aanwezig. In het zuidwestelijk deel van het plangebied situeert zich een smal wandelpad. Het terrein ten westen van het gebouw is in gebruik als graszone. In het noordelijk deel van het terrein situeren zich een aantal bomen.

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de afbraak van de bestaande infrastructuur en de aanleg van een nieuwe oefenhal aan de Eekhofstraat 14 te Hollebeke, een dorp te Ieper. Het onderzoeksgebied maakt deel uit van Golf- en Countryclub Palingbeek en is ca. 1813 m² groot, heden is hiervan ca. 565 m² bebouwd en 140 m² verhard.

Landschappelijk gezien is Hollebeke gelegen in de zandleemstreek. Het onderzoeksgebied bevindt zich op de Zuidwest-Vlaamse heuvelrug. Op enige afstand ten noorden van het onderzoeksgebied loopt het kanaal Ieper-Komen, ten zuiden stroomt de Rozenmeersbeek oostwaarts richting het complex van de Palingbeek/Gaverbeek/Korte Keerbeek. Op het DHMV is te zien dat het onderzoeksgebied zich net ten zuiden van een oudere beekvallei bevindt. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer waarbij de top bestaat uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen. De bodemkaart beschrijft het sediment ter hoogte van het onderzoeksgebied als matig natte, matig gleyige zandleembodem. Het volledige golfterrein wordt als 'sterk vergraven gronden' gekarteerd, hiervoor zijn echter geen objectieve gegevens. De aanwezige vijvers staan gekarteerd als 'bebouwd'.

De cartografische bronnen situeren het terrein net ten zuiden van de ruïnes van het 'Duivelskasteel'. De omgeving van het onderzoeksgebied is in hoofdzaak in gebruik als bos waarbinnen enkele percelen akkerland zijn afgebeeld. De 19e-eeuwse bronnen geven een vergelijkbaar beeld weer waarbij geen bebouwing is afgebeeld binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Reeds tijdens de eerste maanden van WOI, wanneer de bewegingsoorlog omslaat in een stellingenoorlog, komt de omgeving van het onderzoeksgebied pal op de frontlinie te liggen. Met de 3e slag om Ieper en het lenteoffensief komt de omgeving van het onderzoeksgebied volledig binnen de Duitse zijde van het front te liggen. Op basis van historische luchtfoto's zijn binnen de grenzen van het onderzoeksgebied meerdere loopgraafsegmenten in kaart gebracht die zich ter hoogte van de geplande nieuwbouw zouden bevinden. Ook wijst de auteur van de historische studie op een trefkans inzake niet ontplofte artilleriemunitie en stoffelijke resten van oorlogsslachtoffers.

In de ruime omgeving zijn gekende archeologische sites op het kaartblad van de CAI relatief schaars. Enerzijds weerspiegelt dit het rurale karakter van de omgeving en een gebrek aan onderzoek in het verleden, anderzijds moet er op gewezen worden dat recenter onderzoek niet is opgenomen in de CAI. De gekende waarden reflecteren voornamelijk de trefkans inzake archeologisch erfgoed uit de Eerste Wereldoorlog. Dit betreft zowel resten aangesneden door middel van archeologisch onderzoek en toevalsvondsten maar ook een groot aantal indicatoren van defensieve en logistieke infrastructuur op militaire kaarten. Daarnaast zijn op basis van historische kaarten ook een veelvoud aan laatmiddeleeuwse omwalde hoeves gekend.

Concreet bestaat de verwachting ter hoogte van het onderzoeksgebied hoofdzakelijk uit oorlogserfgoed. Hoewel resten van bewoning uit oudere perioden niet uitgesloten kan worden kan wel gesteld worden dat er, vanwege de krijgsverrichtingen, niet langer een verwachting is inzake gedeeltelijke bewaarde artefactensites. Teneinde de aanwezigheid en bewaringstoestand van aanwezig erfgoed te evalueren is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

